

Kuzey Makedonya'da Sarı Saltuk'un İzleri

Traces of Sarı Saltuk in North Macedoni

Zeki GÜREL*

Öz:

Kuzey Makedonya, Yugoslavya'nın dağılmasından sonra Balkanlarda 1991'de kurulan yeni devletlerden birisidir. Yugoslavya'nın da içinde bulunduğu Balkanlarda Türk varlığını Osmanlı ile başlatanların aksine bu coğrafyanın Türkler tarafından vatanlaştırılması M.Ö. 700 yıllarında İskitler zamanına rastlamaktadır. Alp Er Tunga'nın kurduğu İskit/Saka devletinin sınırları Asya'da Horasan'dan Avrupa'da Alp dağlarına kadar uzanıyordu ve bu cihan devletinin başkenti o zaman Anadolu'daki Sinop'tu. "Alp Er Tunga Sağusu"nda:

Alp Er Tunga öldü mü? / Issız acun kaldı mı? / Ödleک öcün aldı mı? / İmdi yürek yırtılır. Denmesinden de anlıyoruz ki; Alp Er Tunga o zaman için Türk Cihan devletinin hükümdarıdır.

Sarı Saltuk'un Balkanlara geçişi de Osmanlılardan öncedir. Balkanlarda pek çok yerde Sarı Saltuk Türbesi/makamı bulunmaktadır. Bunlardan birisi de Kuzey Makedonya'nın Ohri şehrinde bulunan ve bugün için Siveti Navm Kilisesi diye anılan yerdir. Biz bu yazımızda Siveti Navm mı, Sarı Saltuk mu? Sorusunu soracak ve bu konudaki kitabî bilgileri ve yerli halktan dinlediklerimizi sizlerle paylaşacağız. Ayrıca Kuzey Makedonya'da ders kitaplarında, yayın organlarında ve halk anlatılarında Sarı Saltuk'un nasıl yer aldığını da dikkatlere sunacağız.

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Teknikokullar-ANKARA zekigurel@gazi.edu.tr
ORCID ID:<https://orcid.org/0000-0001-5129-7033>

Anahtar Sözcükler: Kuzey Makedonya, Kuzey Makedonya'da Türk varlığı, Siveti Navm, Sarı Saltuk, Kuzey Makedonya'da Sarı Saltuk

Abstract:

North Macedonia is one of the new states founded in the Balkans in 1991 after the dissolution of Yugoslavia. Contrary to those who started the Turkish presence in the Balkans, including Yugoslavia with the Ottoman Empire, the nationalization of this geography by the Turks coincides with the time of the Scythians by 700s BC. The borders of the Scythian/Saka state which was founded by Alp Er Tunga extended from Khorasan in Asia to the Alps in Europe, and the capital of this world state was Sinop in Anatolia at that time. In Alp Er Tunga's folk song: *Alp Er Tunga öldü mü? / İssız acun kaldı mı? / Ödlek için aldı mı? / İmdi yürek yırtılır.*

As we clearly understand from the above that; Alp Er Tunga was the ruler of the Turkish World State at that time.

Sarı Saltuk's pass to the Balkans had been before the Ottomans as well. There are Sarı Saltuk Tombs/Posts in many places in the Balkans. One of them is the place called Siveti Navm Church which is located in Ohrid city of North Macedonia. In this statement of ours, we will ask this specific question "Siveti Navm or Sarı Saltuk?" and will share with you both the academic information on this subject and what we have heard from the local people. We will also draw attention on how Sarı Saltuk took place in textbooks, publications and public narratives in North Macedonia.

Keywords: North Macedonia, Turkish presence in North Macedonia, Siveti Navm, Sarı Saltuk, Sarı Saltuk in North Macedonia

Giriş

Horasan ve Anadolu erenleri adlarıyla anılan zümre içerisinde kendisinden en çok bahsedilen ve hakkında birçok anlatının geliştiği erenlerin başında Sarı Saltuk gelmektedir. Başta Anadolu ve Balkanlar olmak üzere Türk kültür coğrafyasında birçok yerde makam veya mezarı bulunan Sarı Saltuk'un en önemli etki alanının Balkanlar olduğu görülmektedir.

Sarı Saltuk hakkında elde edilen bilgilerin önemli bir kısmı onun hakkında anlatılan rivayetlerin yazılı ve sözlü kaynaklarla günümüze kadar ulaşmasından ibarettir. Yaşadığı dönemle ilgili, kendisinin herhangi bir eserinin olmamasının yanında, onunla ilgili eserlerde de bilimsel verilere dayalı kaynaklar yok denecek kadar azdır. Bu yüzden Sarı Saltuk'un tarihsel kimliği ve dönemi ile ilgili bilgiler sözlü tarih verilerden öteye gitmemektedir.

Sarı Saltuk gerçek bir kimlik midir ve onun kimliğinin gerçekliği nerede başlar ve nerede biter? Başka bir söyleyişle Sarı Saltuk'un tarihsel ve söylemceye dayalı kimlikleri nerede birbirinden ayrılır? Tüm bu soruların cevabını bulmak veya bu sorulara cevap vermek uzun soluklu bir araştırma ve çalışmayı gerektirmektedir.

Prof. Dr. Ahmet Yaşar Ocak, *Sarı Saltık Popüler İslâm'ın Balkanlar'daki Öncüsü* adlı eserinde; Prof. Dr. Alemdar Yalcın-Hacı Yılmaz, "Sarı Saltukla İlgili Yeni Belgeler" adlı makalelerinde; UKİD Uluslar arası Kalkınma ve İşbirliği Derneği'nin 2012 yılında düzenlediği "I. Uluslar arası Sarı Saltuk Buluşması" ile aynı derneğin *Günümüz Diliyle Sarı Saltuk* adlı kitabı ve yine Prof. Necati Demir-Doç, Dr. Dursun Erdem'in *Ebu'l Hayr-ı Rûmî Saltık-nâme* adlı kitaplarında, bu konuda yayınlanan makalelerde ve ansiklopedilerin "Sarı Saltuk" maddelerinde anlatılanlardan çıkartılacak sonuç: Sarı Saltuk'un Hoca Ahmed Yesevî dervişlerinden olduğu Orta Asya'dan Balkanlara uzanan ve ağırlıklı olarak da Balkanların Türkleşmesi-İslâmlaşması sürecinde etkili olmuş 1293'te de vefat etmiş olduğudur.

"Sarı Saltuk, büyük bir eren, iyi bir komutan ve bir o kadar da entelektüel biriki-me sahiptir. Özellikle Balkanların Türkleşmesi ve İslâmlaşmasında önemli bir etkiye sahip olmuş, bu etkisinin izlerini de adına yaptırılan makam mezarlardan anıyoruz. Sarı Saltuk'la ilgili yazılı kaynaklar genellikle şu bilgileri aktarmaktadırlar: Türkistan bölgesinde Ahmet Yesevî'nin yetiştirdiği dervişler, Yesevî'nin işaretiyle Horasan üzerinden Anadolu'ya gelirler. Bunlar arasında en önemli isimlerden biri hiç şüphesiz Hacı Bektaş Velî'dir. Hacı Bektaş Velî'yi başta Sarı Saltuk olmak üzere diğer Horasan erenleri takip ederler. Sarı Saltuk ve yanındaki yedi yüz mücahit, gazi, derviş Anadolu'ya geldiler. Hacı Bektaş Velî de Ahmed Yesevî'nin emrine uyarak Sarı Saltuk'u Balkanlara gönderdi. "Nitekim Sarı Saltuk Dede'nin Balkanlar'a göçü veya gönderilmesiyle ilgili Hacı Bektaş-i Velî ardılı ünlü Bektaşî piri ve ozanı Abdal Musa'dan Sarı Saltuk dede'nin Balkanlar'a-Rumeli'ye gönderilmesi ile ilgili bir manzum dizisinde şunları ifade etmektedir:

Battal Gazi Hacı Bektaş'a geldiler

Sarı Saltuk Urum ele saldılar

Çok şükür dertlere derman buldular

Tavafın kabuldur Abdal dediler" (Hoca, 2015:14).

Sarı Saltuk ve arkadaşları Bizans ucunda derviş gazilerin öncülüğünü yaptılar. Gittikleri yerlerdeki yerli ahalinin pek çoğu Sarı Saltuk ve arkadaşlarının güzel ahlâkını ve örnek yaşayışını görerak Müslüman oldular.

Türkiye’de ve Balkanlarda 12 ayrı yerde türbesi ya da makamı bulunan ve yapılan incelemelerle yeni makamları tespit edilen Sarı Saltuk Baba, sadece Müslümanlar arasında değil bölgedeki Hıristiyanlar arasında özellikle Ortodoks olan Gagavuz Türkleri arasında da büyük saygınlığı olan bir şahsiyettir. Gagavuzların tarihçesi ile ilgili olarak Moldavya’da yayımlanan bir çizgi romanda Sarı Saltuk’tan da bahsedilmektedir (Stamatoğlu,1990:12-13)

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisine “Sarı Saltuk” maddesini yazan Machiel Kiel, Sarı Saltuk’a ait tekke/makam ve mezarların yeri ile ilgili olarak şu bilgiyi vermektedir: “Tarihî kaynaklara göre Sarı Saltuk, Dobruca’ya yerleşmesinden vefatına kadar irşad faaliyetlerini sürdürmek amacıyla çeşitli tekke ve zâviyeler açmıştır. Dobruca’daki Sarı Saltuk, Kaligra’daki Sultan (Yılan) Tekkesi, kendisinin bizzat açtığı ve faaliyette bulunduğu tekkeler olarak bilinmektedir. Sarı Saltuk’un adına ölümünden sonra açılan tekkeler Babaeski’deki Eski Baba Tekkesi ile Kütahya Şeyhli’deki Sarı Selcük Tekkesi’dir. Sarı Saltuk uğradığı yerlerde önemli hizmetlerde bulunduğundan adına makam-türbeler oluşturulmuştur. Saltuknâme’ye göre başlıcaları Kaliakra (Bulgaristan), Babadağı (Romanya), Blagay (Hersek), Ohri (Makedonya), Kruya (Akçahisar/Arnavutluk), Rumelifeneri (İstanbul), Babaeski (Edirne), Bor (Niğde), Diyarbakır, Tunceli ve İznik gibi merkezlerde olmak üzere Sarı Saltuk’un pek çok türbesi bulunmaktadır.” (Kiel, 2009:147).

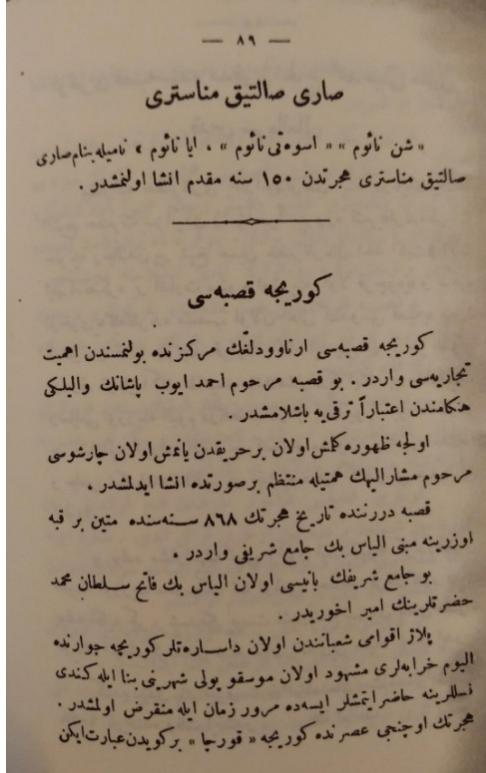
İbrahim Alaettin Gövsa, Kuzey Makedonya'da Ohri şehrinde Ohri gölü kıyısında hakim bir tepede bulunan ve bugün için Siveti Naum Klisesi olarak bilinip ziyaret edilen yerin Sarı Saltuk olduğunu yazarken Korfu adasında da bir makamının olduğunu belirtmektedir ki, bu bilgi bugüne kadar Sarı Saltuk türbe/makam ve tekkelerinin yerleri sayılırken pek kullanılmamıştır:

“Sarı Saltuk, Hacı Bektaş Veli'nin halifelerinden biridir. Ölüm ve doğum tarihleri, gömüldüğü yer belli değildir. Bununla beraber bekteşi dervişleri Korfu adasındaki Ay İspiridon'un kemiklerine ve Ohri gölü kenarında bir manastırda bulunan Aya naum'un mezarına Sarı Saltuk'un kemikleri Sarı Saltuk'un ve mezarı gözüyle bakarak buraları ziyaret ederler. Bu zat aslında bir çoban iken Hacı Bektaş Veli'nin kerametlerini görünce koyunlarını bırakarak onun başlıca müridleri arasına girmiştir derler.” (Gövsa, :2411)

Sarı Saltuk'un takipçileri Balkanların her köşesinde Bektaşî tekkeleri açtılar, onun yolunu ve öğretisini devam ettirdiler.”(Kantar, 2013:12-13)

Kuzey Makedonya'da Sarı Saltuk takipçileri dendiğinde ilk akla gelenler: Kalkandelen'de Harabati Baba, Koyun Baba, Gostivar'da Vardar ırmağı kaynağı Vrutok yakınında Cafer Baba, Pirlepe Kanatlar Köyünde Cafer Baba, Kircova Çervivçi köyünde Muharrem Baba, Makedonski Brod'da Hıdır Baba'dır.

Kuzey Makedonya'daki Sarı Saltuk mu Siveti Naum mu?

Balkanlarda Sarı Saltuk ile ilgili olarak anlatılan ve yazılan yerler şunlardır: Saray Bosna'da Blagay, Kosova'da Yakova, Arnavutluk'ta Luma Kruja, Dobruca, Korfu, Hersegovina ve Kuzey Makedonya'da Ohri'de Ohri gölü kenarındaki Siveti Naum/Sarı Saltuk.

Ohri'deki Siveti Naum mu, Sarı Saltuk mu? Mehmed tevfik'in 1327/1911'de Kuzey Makedonya'da Manastır şehrinde yayımlanan Manastır Vilayetinin Tarihçesi adlı kitabınının 89. Sayfasında şu bilgi yer almaktadır:

“Sarı Saltuk Manastırı

‘Şen Naum’, ‘İsveti Naum’, ‘Aya Naum’ namı ile benam Sarı Saltuk Manastırı Hiçretten 150 sene mukaddem 150 sene mukaddem inşa olunmuştur” (Mehmed Tefvik, 1911:89).

Kuzey Makedonya'nın Makedonski Brod şehrindeki Hıdır Baba tekkesi/türbesi bugün için buradaki Hıristiyanlar tarafından Aziz Nikola olarak bilinip ziyaret edilmektedir (Engin, 2014:556-557). Bu durum, bizim bugün konu edeceğimiz Sarı Saltuk mu yoksa Siveti Naum mu? Konusu ile birebir örtüşmektedir.

Kuzey Makedonyalı araştırmacılardan Koneska, Elizabeta, "Makedonski Brod'daki Nikola Kilisesi Ya Da Hıdır Baba Türbesi Tarihi Konusundaki İnkilemler" başlıklı bildirisinde bu konuyu gündeme getirmiştir (Koneska, 2009:241-248).

Türkiyeli akademisyenlerden Dr. satı Kumarlıtaş da "Makedonya'da Bir Yatır: Hıdır baba'dan Aziz Nikola'ya" başlıklı yazısında bu konuya dair şunları yazmaktadır: "Hıdır Baba yatır, Kırçova'ya bağlı Makedonski Brod'un güneybatısında, şehre yukarıdan bakan yüksek bir yerde bulunmaktadır. Yatıra 41-42 basamaklı uzun taş merdivenlerden tırmanarak çıkılmaktadır. Bugün dışarıdan bakıldığında yatır, bir kilise görünümündedir. Buraya çeşitli zamanlarda ziyarete gelen Bektaşiler, buranın Hıdır Baba Türbesi olduğunu, ancak sonradan Hıristiyanlar tarafından Sv. Nikola Kilisesi'ne dönüştürüldüğünü söylemektedir. (...) Hıdır Baba yatırının en belirgin ve dikkat çeken yanı ise, yatır duvarlarının bir kısmında Hz. İsa ve aziz resimleri ve figürlerinin, bir kısmında ise Hz. Ali ve Hz. Hüseyin'in resimlerinin asılı durumda olmasıdır. Geçmişte Bektaşî simgeleri daha fazla iken bugün azalmıştır ve Hıristiyan belirtileri daha fazladır. Buraya ziyarete gelen Hıristiyanlar ve Müslümanlar, kendi inanışlarına göre ibadetlerini yapmaktadırlar." (Kumarlıtaş, 2016:261)

Bu tip dönüşümlerle ilgili olarak önemine binaen iki anlatıya da burada yer vermek isteriz, birisi Üsküp Belediye Başkanının oğlu olup Üsküp'te doğan ve daha sonra Türkiye'ye göçen Yahya Kemal'in anlatısı ikincisi de Makedonya'nın önemli devlet, kültür ve sanat adamlarından Fahri Kaya'ya ait. Yahya Kemal, 1932 yılında bir vesile ile Türkiye'den Üsküp'e gider ve çocukluğunun ilk mektep hatıralarının geçtiği Yeni Mektep önünde bulunan Sultan Murat Camii'ni ziyaret eder; Çocukluğum, Gençliğim, Siyasî ve Edebî Hatıralarım adlı kitabında şöyle bir bölüm vardır: "Ziyarete yanımda bulunan Kemal Beyle beraber caminin arka tarafında Beyan (Beyhan) Baba Türbesine yaklaştık. Kapının, binanın içindeki lahitlerin güzelliği gözlerimi kamaştırdı. Biz تنها türbeyi ziyaret ederken, türbeye mülâsık (bitişik) küçük bir odadan, türbedar olan Hintli bir fakir çıktı, şapkalı olduğumuz çin mütevahhiş (ürkmüş) duruyordu. Ah, tarihin garabetleri, Beyezid-i Veli'nin kızının türbesi, türbedar Hintli bir derviş, Sırbistan altında bir Üsküp... İnsan kendini masal içinde sanır.

Hintli dervişe Türkçe sordum: Bu kimin türbesidir? Hintli biraz durdu, bir kuş sadaşı çıkararak: 'Baba... Arnavut Baba...' dedi. Türkçe bilmiyordu. Belki nerede bulunduğunu da bilmiyordu. Kendisini Arnavutlukta ve Arnavut bir babanın türbedarı olmuş zannediyordu. Galiba kafasında bu Arnavut kelimesi, birçok avam kafalarında olduğu gibi, sağlam Müslüman manasına gelen bir sıfattı. Mamâfih Üsküp'ün Arnavutluk olduğuna dair mâlumatı çok garip bulmadım. Bu Hintli, bu mâlumatı şüphesiz ki, İstanbul Türklerinden almıştı!

Hintliye bir daha sordum 'Bu babanın adı nedir bilmez misin?' Bir daha tekrar etti: 'Arnavut Baba...' dedi... Zavallı Beyhan Sultan, Ya İstanbul'da ya Edirne'de, belki de Sivas'ta doğmuş olan bu Türk kıızı mimarının kuvveti sayesinde hâlâ yaşıyordu. Lakin

kâh Beyan Baba, kâh Arnavut Baba olarak... Kim bilir bir gün de İsveti Nikola şekline girecektir.” (Beyatlı, 2008:22-23)

Fahri Kaya'da aynı türbe için; Yahya Kemal'in bu anlatısına cevap olacak şekilde, şunları anlatıyor: “İki bin yılının son aylarında bir gün bayırı çıkıp Sultan Murat Camii'ne uğradım. Öğle namazı kılınmış, cami bekçisi kapıları kapatıyordu. Türkiyeli olduğumu zannederek selamıma saygıyla cevap verdi.

‘Türbeyi görebilir miyim?’ diye sordum.

‘Olur’ dedi ve türbeye giden yola koyulduk. Giderken de Üsküplü olmadığını amma elli yıldan beri burada yaşadığını ve Arnavut olduğunu söyledi. Türbeye girince hayal kırıklığına uğradım. Her tarafı toz toprak, lahitlerin üzerinde de sonuna kadar yanmamış bir sürü mum.

‘Bu mumları kim yakıyor?’ diye sordum.

‘Gelen giden!’ dedi ve ‘Onlar gidince ben türbeye bir şey olmasın diye mumları söndürüyorum’ diye ekledi.

Burada yatan üç kabri göstererek: ‘ilki Cihan Baba, ikincisi karısı, üçüncüsü de çocukları’ dedi.

‘Bunu nereden biliyorsun?’ diye sordum.

‘Öyle işittim’ dedi.

Bundan sonraki dönemde burada kimin yattığını birkaç kişiye sordum. Hiç kim-seden; hatta bu camide dedesinin ve babasının imam olarak görev yaptığını bildiğim bir aydınımızdan bile doğru cevap alamadım. Ama bunlardan hiç biri; ‘Burada Arnavut Baba yatıyor’ demedi. Bu yüzden beni duyamayacağını bildiğim halde koca şaire sesleniyorum: Arnavut Müslümanlardan dolayı türbenin bir gün ‘Sveti Nikola’ ya da benzeri yabancı bir isimle anılması ihtimali yoktur, üstat. Bunun için mezarında rahat yat...(Kaya,2008:46-47).

Fotoğraf: Kuzey Makedonya'da Ohri Gölü kenarındaki Sarı Saltuk/Siveti Naum-2015 (Zeki Gürel arşivi)

Kuzey Makedonya'da Ohri Gölü kıyısında yapılmış olan Siveti Naum manastırındaki şapelde bulunan bir mezarın Sarı Saltuk'a mı yoksa Siveti Naum'a mı ait olduğu tartışma konusudur. Günümüzde Hıristiyanların Siveti Naum'a ait olduğunu düşünerek ziyaret ettikleri bu mezar 1960'lı yıllara kadar Müslüman Türkler, Çingeneler ve Arnavutlar tarafından Sarı Saltuk'un kabri kabul edilerek ziyaret edile gelmiştir. Müslümanlar ve Hıristiyanlar tarafından saygıyla ziyaret edilen bu mezar, Sarı Saltuk'un yaşayış tarzı ile alakalı olsa gerek, çünkü o dört kitabın da hafızı imiş, böyle olduğu için diğer kitap ehli için ortak bir ermiş kabul edilmiş olabilir diye düşünüyoruz. Ömer Lütfü Barkan'ın anlattığı Kolonizatör Türk Dervişleri kimliğiyle örtüşen bir haldir bu. Zaman içinde Türklerin Kuzey Makedonya'dan göç ederek ayrılmalari sonrasında kabrin Müslüman Türk ziyaretçilerinin sayısı iyice azalmıştır. Hatta günümüzde bu mekân tamamen Hıristiyanlarca sahiplenilmiştir. Ohri'de yaşayan Türklerle 2002 yılında yaptığım görüşmelerde; Balkan Türk edebiyatının kalem erlerinden Esat Bayram (Ohri 1937-Ohri 2017), bu mekânın yakın zamana kadar Sarı Saltuk olarak bilindiğini, ziyaret edildiğini, hatta Hıdrellez kutlamalarının genellikle buradaki çayırıktaki pınarın başında yapıldığını anlatmışlardır. Sarı Saltuk/Siveti Naum'un bulunduğu tepenin eteğindeki çayırıktaki su kaynağı, Saltukname'de de adı geçen Baba Pınarı olabilir mi?. Böyle bir pınar'ın Romanya'da Babadağ'daki Sarı Saltuk Türbesinde de bulunuyor olması oldukça enteresandır. Prof. Dr. Haluk Akalın da yayınladığı çalışmasında Ohri'de görüştüğü kişilerin bu mekânı n Sarı Saltuk olarak ziyaret edildiğini söylediklerini kaydetmektedir (Akalın,2001:18-22)

Biz mekâna 2002 yılında ailecek gittiğimizde Sarı Saltuk'un mezarı başında Kur'an okurken yanımıza gelen bir Hıristiyan ne yaptığımızı sordu, biz de burada yatanın Sarı Saltuk Dedemiz olduğunu söyledik, o zaman bizden başka ziyaretçisi de yoktu ve mezar kuru bir mermerden ibaretti. 2015'de ziyarete gittiğimizde ise söz konusu mezar sahiplenilmiş, üzerine kadife serilmiş ve bir Haç konulmuştu:

Fotoğraf: Ohri'de Sarı Saltuk'Siveti Naum kabri, 2015 (Zeki Gürel arşivi)

Söz konusu yapının mezarın bulunduğu odasında mezarın önünde bulunduğu duvar resimlerine dikkatleri çekmek isteriz. Bu resimde bir araba ve arabayı çeken iki hayvan var. Bu hayvanlara dikkat ettiğinizde normal şartlarda birbirine düşman hayvanlar olduğunu görürsünüz, ama Sarı Saltuk/Siveti Naum, birbirine düşman olanları aynı işe koşmuştur. Bu felsefe, Hacı Bektaş Veli'nin olduğu söylenen tablolarındaki temel felsefeyle örtüşmektedir ve İslâm'ın "Allah'ın kulları kardeş olunuz" hükmü dairesindedir diye düşünüyoruz. Aynı felsefeyi yansıtan bir objesi yapının bahçesinde Ohri Gölüne bakan duvara yash bir şekilde de görüyoruz:

Bu iki fotoğraftan birincisinde sol alttaki portreye dikkatlice baktığımızda, Müslüman Türklerin Sarı Saltuk'un çizdikleri temsili resmini görüyorsunuz.

Sarı Saltuk'u bir ziyaretimiz de baharın olmuştu, o ziyaretimizde yapının olduğu tepeye tırmanan yol kenarındaki ağaca çaputlar/ipler bağlandığını gördük. Kuzey Makedonya'da bunlara "Martinka" deniliyor.

Yazar, edebiyat araştırmacısı, ansiklopedist şemseddin Sami (Frařeri 1867-İstanbul 1936), Kâmûsu'l-A'lâm adlı eserinde Ohri gölü kıyısındaki yapı ile ilgili olarak, Müslümanların Siveti naum'un mezarına Sarı Saltuk'un mezarı nazarıyla baktıklarını yazmaktadır (şemseddin Sami, 1988-1898:2916).

Sonuç

Anadolu ve Balkan coğrafyasının coğrafyadan vatana dönüşme sürecinde Türk-İslâm beldesi olmasında rol oynayan şahsiyetlerden birisi de Sarı Saltuk'tur. Üsküp Belediye Başkanı Naci bey'in oğlu mütefekkir şair Yahya Kemal (Üsküp 1884-İstanbul 1958)bu hususu "Mâverâda Söyleyiř" şiirinde şöyle dile getirmektedir:

Geldikti bir zamanlar Sarı saltık'la Asya'dan. Bir bir Diyâr-ı Rûm'a dağıldık Sakarya'dan (Beyatlı, 2009:305)

"Sarı Saltuk Baba, sultanlar, devletler ve toplumlararası ilişkilerin oldukça girift hal aldığı, toplumların oradan oraya savrulduğu bir dönemde her sosyal, siyasî ve dinî hadiseyi şaşmaz bir terazide tartıp ayarlarcasına, yüzyıllar ötesine taşıyacak

örnek karaktere büründürme hünerini göstermiş ender bir şahsiyet olmuştur. Basit bir Türkmen önderi görüntüsünün ardından, insanlığı etkileyen bir şahsiyetin çıkışı, tesadüflerle ve günümüzün komplo teorileri ile açıklanabilecek bir olgu değildir. Bunun temelinde, başka yerlerde de sıkça görebildiğimiz şekilde Mekke'den yayılan ışığın, Semerkand'da büründüğü orijinal kisveyle Balkanlara gelirken yüklendiği özel misyonun, alçakgönüllü derviş görünüş ve davranışlarının neticesinde nasıl bir tesir icra edebileceği gerçeği yatmaktadır. Sarı Saltuk Baba gerçeği, içten, samimi, adanmış duygularla hareket edildiğinde idealist kişi ve toplulukların nasıl bir tarihî fonksiyona sahip olduklarının örnek bir yansımasıdır.” Kantar, 2015:34)

Sarı Saltuk adı ve hizmetleri Kuzey Makedonya'da unutturulmamalı değişik ve sürelerle gündeme getirilmeye devam edilmelidir. Türk-İslâm kültür coğrafyasından geri çekilmenin sonu yoktur ve sonuç hiç de iyi olmaz. Kuzey Makedonya'da 2000'li yılların başından beri liselerin ikinci sınıflarında okutulan *Türk Dili ve Edebiyatı* ders kitabında (Gürel-Gürel, 2005:178-181) konu anlatılırken metin üzerindeki çalışmalar kısmındaki sorulardan biri şöyledir: “Sarı Saltuk'un mezarı Makedonya'da nerde bulunmaktadır?”

Kuzey Makedonya'daki üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı bölümleri için hazırlanıp yayımlanan Makedonya'daki Üniversiteler İçin Türk Halk Edebiyatı kitabında da Sarı Saltuk yer almaktadır (Gürel-Gürel, 2016:119-122).

Kaynakça:

AKALIN, Şükrü Haluk (2001). “Rumeli’de Sarı Saltuk’un İzleri ve Ohri’deki Sveti Naum/Sarı Saltuk Ziyaretgâhi”, **Sesler Dergisi**, Üsküp: Yıl: XXXVI, Sayı:331, s.5-26.

BEYATLI, Yahya Kemal (2008). **Çocukluğum Gençliğim Siyâsi ve Edebî Hatıralarım**, 5. Baskı, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayını.

BEYATLI, Yahya kemal (2009). **Bütün Şiirleri**, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yahya kemal Enstitüsü yayını.

DEMİR, Necati-Dursun, Erdem (2013).**Ebu’l Hayr-ı Rûmî Saltık-nâme,Cilt: I,II,III**, İstanbul: UKİD Yayını.

GÖVSA, İbrahim Alaettin (1947-1950). “**Sarı Saltık**”, Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi, İstanbul: İskit Yayını, Cilt: 5, s.2411.

GÜREL, Nazlı Rânâ-Gürel, Zeki (2005). **Türk Dili ve Edebiyatı Lise II**, Üsküp: Prosvetno Dela Ad yayını.

GÜREL, Nazlı Rânâ-Gürel, Zeki (2016). **Makedonya’daki Üniversiteler İçin Türk Halk Edebiyatı**, Üsküp: Yeni Balkan Yayınları.

HOCA, Fadıl (2015). “Balkanlar’da İslâm Kültürü Tarihinde Sarı Saltuk’la İlgili Efsaneler ve Rivayetlerin Önemi”, **Hikmet Dergisi**, Gostivar: Yıl: XIII, Sayı:26, s.8-29.

KANTAR, Şefik (2015). **Günümüz Diliyle Sarı Saltuk Baba**, İstanbul: UKİT Uluslar arası Kalkınma ve İşbirliği Derneği Yayını.

KANTAR, Şefik (2016). **Günümüz Diliyle Gül Baba**, İstanbul: UKİT Uluslar arası Kalkınma ve İşbirliği Derneği Yayını.

KANTAR, Şefik (2013). “Sarı Saltuk’un İzinden Anadolu’dan Balkanlara”, **I. Uluslar arası Sarı Saltuk Buluşması 9-12 Kasım 2012 Babadağ-Romanya**, Editör: Gıyasettin Aytaş, İstanbul: UKİT Uluslar arası Kalkınma ve İşbirliği Derneği Yayını.

KAYA, Fahri (2008). **Makedonya Türklerinden İz Bırakanlar**, Üsküp: Köprü Derneği Divan Yayıncılık.

KIEL, Machiel (2009). “**Sarı Saltuk**”Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, İstanbul: TDV Yayını, Cilt:36, s.147-150)

KONESKA, Elizabeta (2009). “Makedonski Brod’daki Nikola Kilisesi Ya Da Hıdır Baba Türbesi Tarihi Konusundaki İnkilemler”, **III. Uluslar arası Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Sempozyumu 30-31 Ekim 2009**, Üsküp/Skopje **Hacı Bektaş Veli’nin tarihsel Kimliği, Düşünce Sistemi ve Etkileri**, Editörler: Prof. Dr. Gıyasettin Aytaş-Yrd. Doç. Dr. Yusuf Doğan, Araş. Gör. Deren Başak-Akman yeşilel, Ankara: GÜ Türk Kültürü ve Hacı bektaş Veli Araştırma Merkezi Yayını, s.241-248.

KUMARLITAŞ, Satı (2016). “Makedonya’da Bir Yatır: Hıdır Baba’dan Aziz Nikola’ya”, Prof. Dr. Mahmut Çelik-Yrd. Doç. Dr. Zeki Gürel; **Makedonya Ştip Gotse Delçev Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Monografisi**, İştıp: Makedonya Ştip Gotse Delçev Üniversitesi Yayını, s.260-267.

MEHMET Tefvik (2016). **Manastır Vilâyetinin Tarihçesi/Historia e Vilajetit Te Manastirit/Historija Na Bitolsknot Bilaet**, Arnavutçaya Çeviren: Prof. Dr. Ahmet Şerif-Makedoncaya Çeviren: Prof. Dr. Dragi Gorgiev, Üsküp: Logos-A Yayınevi.

MEHMED Tefvik (1327/1911). **Manastır Vilâyetinin Tarihçesi**, Manastır: Beynel-milel Ticaret Matbaası.

OCAK, Ahmet Yaşar (2002). **Sarı Saltık Popüler İslâm'ın Balkanlar'daki Destan Öncüsü (XIII. Yüzyıl)**, Ankara: TTK Türk Tarih Kurumu Yayını.

ŞEMSEDDİN Sami (1888-1898). **Kâmûs'l-Alâm**, Cilt: 6, İstanbul.

STAMATOĞLU, S. (1990). **Gaygauz**, Kişinev-Moldavya.

YALÇIN, Alemdar-Yılmaz, Hacı (2005). "Sarı Saltuk İle İlgili Yeni Belgeler", **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, Sayı: 36, s. 105-125.

Extended Abstract:

North Macedonia is one of the new states established in 1991 in the Balkans after the breakup of Yugoslavia. In contrast to those who started the Turkish presence in the Balkans, including Yugoslavia, with the Ottoman Empire, the Turkish nationalization of this geography M.He. it dates back to the time of the Scythians about 700 years ago. The borders of the Scythian/Saka state founded by Alp Er Tunga stretched from Khorasan in Asia to the Alpine mountains in Europe, and the capital of this cihan state was Sinop in Anatolia at that time. In “Alp Er Tunga Sağusu”:

Is Alp Private Tunga dead? / Is there any deserted acun left? / Did the coward get revenge? / Now the heart will break. We also understand from the fact that Alp Er Tunga was the ruler of the Turkish Cihan state for that time.

It is a matter of debate whether a tomb in the chapel at the monastery of Siveti Naum, built on the shore of Lake Ohrid in North Macedonia, belongs to Sari Saltuk or Siveti Naum. Today, Christians visit this tomb, thinking that it belongs to Siveti Naum, until the 1960s, Muslim Turks, Gypsies and Albanians accepted the tomb of Sarı Saltuk and visited it. This tomb, which is respectfully visited by Muslims and Christians, must be related to the way of life of Sarı Saltuk, because he was the hafiz of all four books, and because he was such, we think that he may have been considered a common virtue for other people of the book. This is a situation that coincides with the identity of the Colonizing Turkish Dervishes described by Omer Lutfu Barkan. Over time, after the Turks emigrated and left North Macedonia, the number of Muslim Turkish visitors to the tomb decreased significantly. Even today, this place is completely owned by Christians. 2002 interview with the Turks who live in Ohrid, Balkan Turkish literature from the pen of Esat Bayram (1937 Ohrid-Ohrid, 2017), as until recently this place has been visited Saltuk Yellow, even Hidrellez celebrations are usually made at the beginning of the spring in the meadow that was on here explained. Could the water source in the meadow at the foot of the hill where Sarı Saltuk/Siveti Naum is located be the Father Spring mentioned in Saltukname?. It is quite interesting that such a spring is also located in the Yellow Saltuk Mausoleum in Babadag, Romania. Prof. Dr. In his study published by Haluk Akal, he records that the people he met in Ohrid said that this place was visited by N. Saltuk (Akalın, 2001: 18-22)

The transition of the Yellow Saltuk to the Balkans also predates the Ottomans. There are many places in the Balkans where there is a Yellow Saltuk Mausoleum/maqam. One of them is located in Ohrid, North Macedonia, and today it is called the Siveti Navm Church. Did we Save Siveti or Saltuk Yellow in this article? We will ask your question and share with you the information in the book on this topic and what we have heard from the locals. We will also bring to your attention how Sarı Saltuk is included in textbooks, publications and folk narratives in North Macedonia.

Sarı Saltuk is one of the personalities who played a role in making Anatolia and the Balkan geography a Turkish-Islamic city in the process of transformation from geography to homeland. The contemplative poet Yahya Kemal (Skopje 1884-Istanbul 1958), the son of the Mayor of Skopje Naci bey, expresses this in his poem “Maverada Söleyiş” as follows:

He came from Asia once with the Yellow saltik. We dispersed from Sakarya to the Greek Land one by one (Beyatlı, 2009:305)

“Yellow Baba Saltuk, Sultans, States and inter-communal relations become quite complex, skidding out of each society at a time of social, political, and religious balance to weigh in on the incident, an infallible ayarlarca centuries has been a rare figure who showed prowess characters beyond that will carry burundurme sample. The appearance of a personage influencing humanity after the image of a simple Turkmen leader is not a phenomenon that can be explained by coincidences and today's conspiracy theories. At the heart of this is the fact that the light emitted from Mecca, as we can often see elsewhere, can have an effect as a result of the appearance and behavior of the humble dervish, the special mission that he was charged with when he came to the Balkans in the original guise that he assumed in Samarkand. The truth of the Yellow Saltuk Baba is an exemplary reflection of how idealistic people and communities have a historical function when they are acted upon with sincere, sincere, dedicated feelings.” (Qantar, 2015:34)

Sarı Saltuk's name and services should not be forgotten in North Macedonia and should continue to be raised on various occasions. There is no end to retreat from the Turkish-Islamic cultural geography, and the result will not be good at all. In the Turkish Language and Literature textbook (Gürel-Gürel, 2005: 178-181), which has been taught in the second grades of high schools in North Macedonia since the early 2000s, one of the questions in the studies section on the text is as follows: “Where is the tomb of Sarı Saltuk located in Macedonia?”

Sarı Saltuk is also included in the Turkish Folk Literature book for Universities in Macedonia, prepared and published for the Turkish Language and Literature departments of universities in North Macedonia (Gürel-Gürel, 2016:119-122).

